

3. Hospodárska a sociálna infraštruktúra a územný rozvoj Slovenska

3.1. Požiadavky odvetvových koncepcií na priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia Slovenska

Hospodárske a sociálne aktivity spoločnosti sú vo vzájomnej podmienenosti s charakterom a špecifikami jednotlivých územných celkov. Hospodárske a sociálne aktivity na území Slovenska sú nerovnomerne rozmiestnené. Na jednej strane je to dôsledkom toho, že prírodno-geografické podmienky nevytvárajú priaznivé podmienky pre každú aktivitu v danom území a na druhej strane človek vedomým pôsobením v rámci historicky formovaného sociálno-ekonomického systému aktívne pôsobí na rozmiestnenie určitých hospodárskych a sociálnych aktivít. V dôsledku pôsobenia týchto podmienok vznikla v rámci Slovenska nerovnomernosť v hospodárskom a sociálnom rozvoji jeho jednotlivých územných celkov. Na jednej strane sa sformovali určité rozvinuté regióny s prevažne mestskou štruktúrou, so silne rozvinutými ekonomickými (najmä výrobnými a obslužnými) aktivitami alebo regióny s intenzívnym poľnohospodárstvom, ktoré oba aj naďalej priťahujú nové činnosti, vytvárajú aktívne prostredie pre investičnú aktivitu, modernú občiansku a technickú infraštruktúru. Na druhej strane sa sformovali zaostalé regióny s rastúcim podielom nezamestnaných, slabo rozvinutou a málo diverzifikovanou štruktúrou výroby a služieb, menej intenzívnym poľnohospodárstvom a rozvinutým lesným hospodárstvom, nižšou vzdelanosťou úrovňou obyvateľstva, nerozvinutou technickou a sociálnou infraštruktúrou a pod. Pôsobenie externých a interných lokalizačných faktorov, tak v historickom vývoji, či s vedomím alebo bez vedomia rozhodujúcich spoločenských síl, formuje rozvoj hospodárskych aktivít, čím sa formujú aj sídelné podmienky a sociálne prostredie spoločnosti v jednotlivých územných (regionálnych) celkoch. Súčinnosť, možnosti, resp. schopnosti spoločnosti využiť externé a interné lokalizačné faktory podmieňovali a podmieňujú, spolu s radom ďalších subjektívnych a objektívnych faktorov, hospodársku a sociálnu prosperitu jednotlivých územných celkov.

V rámci územia Slovenska je pozorovateľný nápadný rozdiel medzi okresmi západnej a východnej časti územia, ako aj medzi oblasťami s rozvinutou mestskou

štruktúrou a prevažne vidieckymi priestormi. Medzi priestory s nadpriemerne rozvinutou hospodárskou a sociálnou infraštruktúrou možno zaradiť okresy Bratislavy, Košíc a krajských miest západného Slovenska Trnavy a Trenčína. Ich hospodárska úroveň je založená na výraznej koncentrácii výrobných a terciárnych aktivít najmä v mestách, kvalitnej infraštruktúre územia, ako aj nízkej miery nezamestnanosti a vyššej úrovni vzdelanosti. Priestorové usporiadanie hospodárskych aktivít a funkčné využívanie územia vplýva na kvalitu ich životného prostredia. Ekonomická sila týchto okresov a zhoršujúca sa situácia v ostatných častiach územia Slovenska napomáha zvýrazňovať ich dominantné hospodárske postavenie a zvýrazňovať tak disparity v hospodárskej a sociálnej rozvinutosti okolitých regiónov. Nadpriemernou rozvinutosťou hospodárskej a sociálnej infraštruktúry sa vyznačujú aj okresy západného Slovenska, ležiace na hlavnej urbanizačnej osi vedúcej z Bratislavy na Považie (Pezinok, Senec, Piešťany) a na Nitru (Hlohovec, Nitra). Výrazný vplyv Bratislavy sa prejavuje jej pôsobením na okolie, čoho dôkazom je aj väčšia rozvinutosť okresu Dunajská Streda a Malacky napriek tomu, že majú výraznejšie poľnohospodársky charakter.

Rozvojom nevýrobných aktivít a administratívnym významom sa medzi okresy s nadpriemerne rozvinutou hospodárskou a sociálnou infraštruktúrou zaraďujú okresy krajských miest Žilina, Banská Bystrica a Prešov, ako aj priemyselne najrozvinutejšie okresy stredného Slovenska – Prievidza, Žiar nad Hronom, Zvolen, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, a východného Slovenska – Poprad. Vzhľadom na koncentrovanie hospodárskej základne do výrobných a terciárnych aktivít neboli tieto okresy výraznejšie postihnuté recesiou v poľnohospodárstve, udržali si relatívne stabilnú mieru nezamestnanosti a na základe výhodnej polohy na hlavných urbanizačných osiach Slovenska, relatívne rozvinutej infraštruktúry sú tieto okresy atraktívnymi pre rozvoj nových hospodárskych aktivít, k čomu v rade okresov pristupujú aj ich prírodné hodnoty krajiny.

Medzi okresy s priemerne rozvinutou hospodárskou a sociálnou infraštruktúrou možno s výnimkou Myjavy, Bánoviec nad Bebravou a Partizánskeho zaradiť všetky zvyšné okresy západného Slovenska, okresy stredného Považia (Nové Mesto nad Váhom, Ilava, Púchov, Považská Bystrica), horného Považia, Martina a dolnej Oravy (Dolný Kubín, Tvrdošín), horného Pohronia (Brezno) a okresy východného Slovenska (Spišská Nová Ves, Humenné). Práve v rozvinutosti hospodárskej a sociálnej infraštruktúry týchto okresov vidieť zásadný rozdiel medzi západnou a východnou časťou Slovenska. Zatiaľ čo historicky sformovaná, mnohofunkčná hospodárska základňa a vhodné prírodné podmienky západného Slovenska ekonomicky rozvinuli aj vidiecky priestor, na východnom Slovensku sa výraznejšie prejavuje hospodárska rozvinutosť miest a monofunkčná výrobná, nedostatočná sociálna a infraštruktúrna úroveň ich zázemia. Jasne sformovaný pás ekonomickej rozvinutosti sa smerom od západu územia nachádza v okresoch ležiacich na dvoch hlavných urbanizačných prepojeniach s východom – na Považí a Pohroní.

Menej rozvinutá hospodárska a sociálna infraštruktúra južných častí územia, ich prevažne poľnohospodársky charakter a neexistencia priameho dopravného napojenia touto časťou územia sú predpokladom na ďalšie zvýrazňovanie disparít medzi regiónmi. Z okresov západného Slovenska majú takýto charakter okresy ležiace na „periférii“ krajov (napr. okres Myjava, ktorý historicky patril striedavo k Záhoriu ako aj k Považiu), okresy s jedným výraznejším centrom patriacim počtom obyvateľov k najmenším okresným mestám západného Slovenska (Myjava, Partizánske, Bánovce nad Bebravou, Žarnovica), s monoodvetvovou výrobnou základňou, rozptýleným charakterom vidieckeho obyvateľstva (Myjava, Bánovce nad Bebravou, Žarnovica) a ležiacich mimo hlavných dopravných trás Slovenska.

Podobný charakter majú okresy južného Slovenska (Veľký Krtíš, Detva, Lučenec,

Rimavská Sobota, Rožňava) a východného Slovenska (Trebišov, Michalovce), ktoré na rozdiel od predchádzajúcich okresov boli viac postihnuté recesiou v poľnohospodárstve, kde pracovala značná časť obyvateľov. Absencia výrobných základov, jej malá diverzifikácia, nedostatočné infraštruktúrne napojenie vidieckych priestorov, výrazná miera nezamestnanosti a poloha mimo hlavných dopravných trás sú dôsledkom podpriemernej rozvinutosti hospodárskej a sociálnej infraštruktúry v okresoch Stará Ľubovňa, Bardejov, Levoča, Svidník, Stropkov a Vranov nad Topľou. Ešte výraznejšie nedostatky majú okresy Kysúc a Oravy (Čadca, Námestovo), Bytča, stredného a najmä východného Slovenska (Poltár, Revúca, Kežmarok, Sabinov, Gelnica, Medzilaborce, Snina a Sobrance). Ich súčasný charakter sa dlhodobo formoval (Orava, Kysuce, horný Šariš, východné Slovensko, historické banské regióny). V priebehu histórie boli vždy okrajom záujmu, nemali významnú dopravnú polohu, ani vhodné prírodné podmienky na rozvoj poľnohospodárstva, nerozvinuli sa tu výrobné aktivity, mali (a čiastočne si zachovali) nadpriemernú natalitu a vyznačovali sa migráciou obyvateľov do väčších miest mimo okres. Pred poslednou územnosprávnou úpravou s výnimkou Čadce ani jedno centrum neplnilo funkciu okresného mesta. Práve ich „periférna“ poloha v rámci iných územných celkov nevyvolávala potreby napojenia ich centier na hlavné ekonomické, dopravné, infraštruktúrne a iné siete Slovenska.

3.2. Poľnohospodárstvo

Prioritou hospodárskej politiky je obnovenie makroekonomickej rovnováhy a smerovanie k trvalo udržateľnému hospodárskemu rastu. Stabilizáciou poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu a vnútorného obchodu s potravinami sa vytvárajú predpoklady na zabezpečenie primeranej dôchodkovosti a štrukturálnej stability podnikateľských subjektov, zvýšenie výkonnosti produkčného potenciálu pôdy a lepšie využitie kapacít spracovateľského priemyslu, ako aj zabezpečenie vyváženého rozvoja výroby vo všetkých regiónoch a výrobných oblastiach Slovenska. Vo vidieckom priestore sa akceptuje multifunkčný, integrovaný prístup a rešpektovanie úlohy poľnohospodárstva vo vidieckom priestore zamerané na modernizáciu hospodárstiev, skvalitnenie marketingu, podporu mladých farmárov, podporu predčasného odchodu do dôchodku, diverzifikáciu ekonomických činností a pracovných príležitostí, ekologické programy a rozšírenie tradičnej podpory znevýhodnených oblastí o ekologicky citlivé oblasti. Vo vidieckom priestore je zvýraznená významnosť projektov pozemkových úprav v procese reštrukturalizácie krajiny, pri ktorých je treba uplatňovať zásady tvorby krajiny a rešpektovania špecifických foriem osídlenia a historických krajinných štruktúr v typickom charaktere poľnohospodárskej krajiny.

Rozhodujúcim strategickým rámcom agrárnej a potravinovej politiky SR je európsky model multifunkčného poľnohospodárstva. Národným záujmom Slovenskej republiky je udržanie produkčne výkonného poľnohospodárstva, zabezpečujúceho celoplošné obhospodarovanie pôdneho bohatstva krajiny. K tomu je potrebná poľnohospodárska a potravinárska politika zameraná na zmiernenie nevýhod, ktoré vyplývajú z osobitostí poľnohospodárskej výroby (voči ostatným odvetviam), ako aj z nevýhod daných menej priaznivými podmienkami pre výrobu (v konkurencii s výrobcami z iných krajín).

V záujme splnenia základných cieľov poľnohospodárskej a potravinovej politiky treba stabilizovať a revitalizovať poľnohospodárske odvetvie najmä v produkčných oblastiach, zvýšiť efektívnosť výroby, podporiť investície do technológií a rekonštrukcií v chovoch hospodárskych zvierat, v rastlinnej výrobe prispôbiť sa agroenvironmentálnym normám EÚ, zvýšiť kvalitu poľnohospodárskych produktov,

podporiť modernizáciu a inováciu techniky na pozberovú úpravu hlavne ovocia, zeleniny, zemiakov, zvýšiť tým konkurencieschopnosť domácich výrobkov a zabezpečiť v podporovaných oblastiach synergický efekt viacerých opatrení, t.j. prvovýroby so spracovaním, finalizáciou a odbytom. Je trvalým záujmom SR stabilizovať výmeru najkvalitnejších poľnohospodárskych pôd a ochranu výmery i kvality pôdy uskutočňovať nielen ako ochranu hospodársko-sociálneho potenciálu štátu, ale aj ako súčasť ochrany prírodného a životného prostredia.

V horských a podhorských oblastiach so sťaženými prírodnými podmienkami, kde poľnohospodárska výroba nemôže z objektívnych príčin plniť rovnocenné poslanie s nížinnými produkčnými oblasťami, farmári nikdy neboli a nebudú konkurencieschopní na trhu väčšiny poľnohospodárskych komodít. V záujme rozvoja vidieka týchto oblastí je potrebné zabezpečiť primeranú životnú úroveň a zlepšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva a vytváranie vhodnej sociálnej klímy, dostatok pracovných príležitostí a primeraných príjmov prostredníctvom rozvoja ekonomických aktivít v oblasti poľnohospodárstva, lesníctva, vodného hospodárstva, spracovateľského priemyslu, tradičných remesiel, služieb a turizmu. Podporou extenzívneho hospodárenia a diverzifikácie by sa mal zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj. V záujme podpory trvalo udržateľného rozvoja by sa malo poľnohospodárstvo zamerať na podporu a rozvoj integrovanej produkcie, podporu a rozvoj systémov so zníženými vstupmi, podporu a rozvoj ekologického hospodárstva, chov vzácnych plemien a pestovanie krajových odrôd a obnovu hospodárenia na opustenej pôde.

Z porovnania medziročných zmien participácie poľnohospodárstva na dosiahnutých základných národohospodárskych ukazovateľoch vyplýva, že poľnohospodárstvo si v roku 2005 oproti predchádzajúcim rokom mierne zlepšilo svoju pozíciu na ekonomickej výkonnosti hospodárstva SR. Hrubý domáci produkt vytvorený v poľnohospodárstve mierne stúpol a zamestnanosť v odvetví klesla (medziročne o 5,9 %). Podiel poľnohospodárstva na HDP celého národného hospodárstva sa nezmenil, zostal na úrovni 4,7 %.

Pokračovali aj zmeny podnikateľskej štruktúry v poľnohospodárskom sektore. Rástol počet a výmera pôdy obchodných spoločností na úkor družstiev. Stúpol počet individuálnych hospodárstiev.

Hrubá poľnohospodárska produkcia sa znížila o 7,6 %, pri rýchlejšom poklese živočíšnej ako rastlinnej produkcie. Menej sa vyrobilo obilia, olejnin, zeleniny, strukovín, zemiakov a ovocia, čiže takmer všetkých hlavných plodín, okrem kukurice, cukrovej repy a kŕmnych okopanín. Pokles živočíšnej produkcie ovplyvnila hlavne nižšia výroba hovädzieho a bravčového mäsa, jatočnej hydiny a vajec. Viac ako v roku 2004 sa vyrobilo kozieho mäsa a kravského mlieka. Produkcia potravín klesla, ale miernejším tempom ako pred rokom. Jej vývoj ovplyvňoval nižší domáci dopyt a zvýšená zahraničná konkurencia. Maloobchodné reťazce svojou marketingovou stratégiou dominantne ovplyvňovali trh potravín.

V roku 2005 sa už v plnej miere uplatňovali nástroje Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP). Všetky finančné prostriedky z národného rozpočtu aj fondov EÚ poskytované do poľnohospodárstva a potravinárstva sa uskutočňujú prostredníctvom Pôdohospodárskej platobnej agentúry (PPA), ktorá pre svoju činnosť využíva Integrovaný administratívny a kontrolný systém (IACS).

Ekologické poľnohospodárstvo zaznamenalo mierny nárast výmery plôch.

3.3. Lesné hospodárstvo

Lesy predstavujú základný krajinný prvok a ekostabilizačný prvok na podstatnej časti

plochy Slovenskej republiky. Sú najúčinnnejšou a relatívne stabilnou zložkou životného prostredia.

Zdravotný stav lesov, najmä smrekových, sa výrazne zhoršil najmä v okolí plôch poškodených vetrovou kalamitou z 19. novembra 2004. Vzniknutú situáciu v smrekových lesoch možno charakterizovať ako najväčší lesnícky problém v súčasnosti, ktorý existenčne ohrozuje plnenie požadovaných funkcií lesov v mimoriadne dôležitých regiónoch Slovenska (Orava, Kysuce, Vysoké Tatry, Spiš, Horehronie, Gemer). Významným spôsobom negatívne ovplyvňuje vzhľad krajiny, ekologickú stabilitu krajiny a sociálne a ekonomické aspekty trvalo udržateľného rozvoja predovšetkým vidieckych oblastí. Okrem realizácie озdravných opatrení je potrebné realizovať najmä účinnú ochranu a obranu proti podkôrnemu hmyzu v lesných ekosystémoch s prevažným zastúpením smreka, a tak zabrániť zhoršovaniu ich zdravotného stavu.

Od roku 2001 bolo vykonaných viacero legislatívnych, koncepčných a iných aktivít na úseku štátnej lesníckej politiky v záujme zabezpečenia ochrany a rozvoja lesov v súlade s princípmi trvalo udržateľného života. Súčasťou toho bolo napr. prijatie zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov, Koncepcie rozvoja pôdohospodárstva na roky 2007 – 2013 (v tom aj časť lesné hospodárstvo), ako aj prijatie Národného lesníckeho programu, ako zásadného koncepčného materiálu schváleného vládou SR.

Strategickým cieľom rozvoja lesníctva na Slovensku je:

- Zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov založeného na primeranom využívaní ich ekonomických, ekologických a sociálnych funkcií pre rozvoj spoločnosti a najmä vidieckych oblastí

Výmera lesov v ostatných desaťročiach vzrástla. Celková výmera lesov na Slovensku dosahuje približne 41 % z celkovej výmery Slovenskej republiky, čím sa Slovensko zaraďuje medzi významné krajiny z hľadiska výmery a hodnoty lesov ako prírodného bohatstva. Možno predpokladať že tento trend bude zachovaný, prípadne sa bude mierne zvyšovať. Na zvyšovaní výmery lesných pozemkov a porastovej plochy sa bude podieľať najmä zalesňovanie poľnohospodársky nevyužitelných pôd, prevod poľnohospodárskych pozemkov pokrytých lesnými drevinami, ako aj postupné zladžovanie evidencie lesných pozemkov s katastrom nehnuteľností pri obnovách lesných hospodárskych plánov.

Na dosiahnutie strategického cieľa je potrebné stanovenie hlavných cieľov politiky lesného hospodárstva, ktorými na roky 2007-2013 sú:

- Zvyšovanie ekonomickej životaschopnosti multifunkčného lesníctva a trvalo udržateľného využívania lesných produktov, tovarov a služieb (ekonomické ciele)

V rámci EÚ existuje konsenzus v tom, že ekonomická životaschopnosť je kľúčovým pilierom trvalo udržateľného rozvoja a je rozhodujúca pre zachovanie lesov a ich mnohostranných úžitkov pre spoločnosť, vrátane zabezpečenia živobytia a príspevku k trvalo udržateľnému rozvoju vidieka. Vidiecke regióny v EÚ vytvárajú 45 % hrubej pridanej hodnoty a podieľajú sa 53 % na zamestnanosti.

V súlade s lesníckou stratégiou EÚ je jedným z dlhodobých lesníckych pilierov konkurencieschopnosti lesného hospodárstva zvyšovanie jeho ekonomickej efektívnosti zvyšovaním prírodného potenciálu, racionálnych technológií a ľudských zdrojov. Dlhodobá konkurencieschopnosť sa dá zabezpečiť vytváraním podmienok pre rozvoj tzv. znalostnej ekonomiky (hospodársky rast založený na schopnosti pracovať s neustále novými informáciami, produkovať nové poznatky a využívať ich v praxi).

- Udržanie a zlepšovanie zdravotného stavu, vitality a odolnosti lesných ekosystémov a zvyšovanie biologickej rozmanitosti (ekologické ciele)

Situácia v zdravotnom stave lesov je na Slovensku nepriaznivá i keď sa stav v ostatných rokoch stabilizoval. Priemerná defoliácia všetkých drevín spolu bola v roku 2005 22,3 %, ihličnatých 26,2 % a listnatých 19,2 %. Zdravotný stav drevín v roku 2005 patril medzi najlepšie od začiatku monitorovania v roku 1987.

Koncentrácie väčšiny znečisťujúcich látok v ovzduší (najmä SO₂ a ťažkých kovov) oproti koncu osemdesiatych rokov značne poklesli. Priame účinky znečisteného ovzdušia na dreviny a lesné porasty sú teda minimálne. Rizikom zostávajú vo vyšších polohách vysoké koncentrácie troposférického ozónu. Nepriame vplyvy na lesné ekosystémy vrátane pôdneho prostredia však pretrvávajú.

V minulosti boli depozície síry výrazne vyššie oproti depozíciám dusíka (NO₃-, NH₄+), dlhodobo však vykazujú významný pokles. Podľa aktuálnych údajov, z hľadiska kyslej záťaže už dominujú depozície dusíka, ktoré zrejme budú mať kľúčovú úlohu vo vzťahu k zdravotnému stavu lesných porastov v nasledovnom období.

Oblasťami s dlhodobo najhorším zdravotným stavom lesov na Slovensku sú Orava, Kysuce a Spišsko-Tatranská oblasť.

- Prispievanie lesov a lesníctva do zvyšovania kvality života zachovaním a zlepšovaním ich sociálnych a kultúrnych aspektov (sociálne ciele)
- Zveľaďovanie lesov, t.j. obhospodarovanie, ktoré smeruje k zlepšeniu ich súčasného stavu plnohodnotnému naplneniu všetkých funkcií lesov, vrátane dosiahnutia plnohodnotného využitia produkcie lesov.

V kategorizácii lesov prišlo k postupným zmenám, z ktorých vyplynuli i zmeny ich obhospodarovania. Vzrástla výmera ochranných lesov a lesov osobitného určenia. Tým sa vytvorili podmienky pre lepšie plnenie verejnoprospešných funkcií lesov.

Hospodárske lesy predstavujú v súčasnej dobe tri štvrtiny z celkovej výmery lesov. Hlavným poslaním lesov je produkcia akostnej drevnej hmoty pri súčasnom zabezpečovaní ostatných funkcií lesov.

Dôležitým ukazovateľom úrovne lesného hospodárstva sú porastové zásoby, na základe ktorých je možno posudzovať produkčnú schopnosť lesov, ale aj spôsob ich obhospodarovania. Zásoba dreva v lesoch SR sa v ostatných desaťročiach neustále zvyšuje. Dostatočné porastové zásoby sú jedným z predpokladov uvážlivej ťažby dreva s bezprostrednou väzbou na realizáciu koncepčných zámerov spracovania dreva spracovateľskými kapacitami na Slovensku.

Podľa výsledkov funkčnej typizácie až 85 % hospodárskych lesov plní ďalšie verejnoprospešné funkcie (protieróznou, vodohospodársku, rekreačnú, ochrany prírody protiimisnú a pod.).

Funkčné zameranie ochranných lesov vyplýva z daných prírodných podmienok. Musí sa v nich hospodáriť tak, aby sa zlepšovala predovšetkým ich ochranná funkcia. V dôsledku zvyšovania nárokov na plnenie verejnoprospešných funkcií sa podiel ochranných lesov dlhodobo zvyšuje. Plochy ochranných lesov sú aktualizované na základe výsledkov typologického prieskumu v rámci prieskumu ekológie lesa pri obnovách Programu starostlivosti o lesy (PSL).

Lesy osobitého určenia sú lesy s osobitným poslaním, ktoré vyplýva zo špecifických spoločenských potrieb. Podiel týchto lesov sa zvýšil až na 15,3 % v roku 2005.

3.4. Priemysel

Priemysel Slovenska má svoj historický vývoj, v rámci ktorého sa vyvíjala aj jeho priestorová (regionálna) štruktúra. Vzťah medzi štruktúrou osídlenia a priestorovým rozmiestnením výrobných aktivít v rámci Slovenska je výrazný. Vytváranie výhodných podmienok pre koncentráciu priemyslu do regiónov disponujúcich ekonomickým potenciálom a vybavených technickou a sociálnou infraštruktúrou a utlmovanie aktivít v regiónoch neposkytujúcich zodpovedajúce lokalizačné výhody sú jednou z príčin výrazných rozdielov v životných podmienkach obyvateľov. V období rokov 1994 a 1995 zaznamenal priemysel Slovenska ekonomický rast, ktorý bol výsledkom využitia existujúcich konkurencieschopných výrobných kapacít. Neskôr došlo v dôsledku straty tejto výhody k spomaľovaniu tempa rastu priemyslu. Pre ďalší rozvoj priemyselných priestorových štruktúr je potrebné existujúce priemyselné kapacity vytvorené prevažne v období centrálného plánovania, ktoré sa stali nekonkurencieschopné, pretransformovať na konkurencieschopné, prípadne vytvoriť nové exportu schopné výrobné kapacity. Riešenie tohto problému nie je možné bez zohľadnenia špecifik, podmienok a potenciálov jednotlivých častí Slovenska. Práve rozdielnosť ich podmienok vplýva na rozdielne náklady, ale aj prínosy vytvorené prevádzkou týchto kapacít.

Súčasná reálna priemyselná produkcia regiónov, determinovaná ich ponukovou stránkou, je značne pod úrovňou potenciálnej produkcie. Ich výrobné kapacity sú niekde využívané len čiastočne (najmä Trenčiansky a Žilinský kraj). V rámci súčasných potrieb priestorov pre priemyselné aktivity možno za celé územie Slovenska všeobecne konštatovať, že ich priestorová rezerva je postačujúca. Nevýhovujúca je však ich kvalita (zabezpečenie inžinierskymi sieťami, technický stav objektov, napojenosť na hlavné dopravné trasy, sociálne aspekty v regiónoch a pod.). Dostatok nevyužívaných priestorov však nevylučuje vytváranie nových (napr. priemyselných parkov, hospodárskych zón, technologických parkov a pod.) pre lokalizovanie takých priemyselných aktivít, ktoré budú plne zodpovedať tak súčasným ako aj predpokladaným požiadavkám. Návrh Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 nestanovuje ich presné lokalizovanie v priestore, navrhuje však usporiadanie a hierarchizáciu hospodárskych aglomerácií v medzinárodných a celoštátnych súvislostiach v závislosti od potenciálu územia (priestorového alebo polohového, prírodného, hospodárskeho, sociálneho a pod.).

Jedným z lokalizačných faktorov, ktorý je nedostatočne využívaný, je potenciál pracovnej sily. Prebytok voľnej pracovnej sily je najmä v okresoch Prešovského a Košického kraja s vyššou mierou nezamestnanosti ako aj vyšším prirodzeným prírastkom. Nevýhodou je nižšia vzdelanostná úroveň pracovnej sily v týchto regiónoch, čo do značnej miery obmedzuje a znižuje atraktivitu priestoru pre lokalizovanie moderných priemyselných aktivít, výlučne závislých od vyššej kvalifikácie pracovných síl. Nové priemyselné aktivity náročnejšie na kvalifikáciu pracovnej sily sa tak koncentrujú zväčša do Bratislavy, väčších sídelných aglomerácií a okresov západného Slovenska, kde je aj vyššia vzdelanostná úroveň obyvateľov. Postupne tak dochádza k zvyšovaniu disparít v rozmiestnení priemyselných aktivít vo vzťahu k priestoru. Návrh Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 navrhuje vytvorenie hierarchickej siete sídiel, ktorá umožní rozvoj priemyselných štruktúr v závislosti od existujúceho ako aj predpokladaného stavu pracovných síl v území.

Nový význam pri priestorovom usporiadaní priemyselných aktivít nadobúda poloha územia – externé lokalizačné faktory. Zmena ekonomickej orientácie na západné trhy ako aj rozvoj kvalitnejšej cestnej a železničnej siete zvýhodnili geografickú polohu najmä západnej časti Slovenska (Bratislavského, Trnavského a časti Nitrianskeho kraja a celého Považia). Z hľadiska nároku priemyselných aktivít na technickú

infraštruktúru sa v rámci koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 navrhuje také riešenie, ktoré na celoštátnej úrovni by malo zlepšiť externé lokalizačné faktory a tak zabezpečiť existujúce nároky priemyselných aktivít a zároveň zlepšiť podmienky v tých priestoroch, kde nie sú v súčasnosti vyhovujúce.

Limitujúcim faktorom z hľadiska rozmiestnenia priemyselných aktivít v území je životné prostredie. Návrh koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 odporúča rozvoj priemyselných takých aktivít v priestore, ktoré sú plne s princípmi starostlivosti o životné prostredie, trvalo udržateľného rozvoja, uprednostňujú šetrné využívanie prírodných zdrojov a rešpektujú zachovanie prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt v území.

Návrh koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 počíta s tým, že priemysel aj v najbližšom období bude vo väčšine regiónov rozhodujúcim faktorom formovania ich ekonomickej úrovne. Na zabezpečenie trvalého ekonomického rastu bude potrebné výraznejšie skvalitniť výrobné technológie, zvýšiť konkurencieschopnosť a rast trhu a uskutočniť také inštitucionálne a systémové zmeny, ktoré s rastom súvisia. Rozvoj priemyslu v regiónoch podporovať predovšetkým v zmysle využívania miestnych a domácich surovín. Pri riešení tohto cieľa sa väčšina regiónov nezaobíde bez externých finančných zdrojov a vonkajšej pomoci. Rozhodujúcu úlohu v niektorých regiónoch môže zohrať vhodná podpora malého a stredného podnikania, príp. vhodná aplikácia v súčasnosti platných schém na podporu exportu. Stabilizácia a ďalší rozvoj priemyslu Slovenska si vyžaduje nutnú diverzifikáciu výrobných základov, najmä v regiónoch a centrách s výrazne, ale aj menej výrazne monoodvetvovou štruktúrou. Práve vo väčšine týchto regiónov je spoločným znakom rast miery nezamestnanosti, nadpriemerná natalita obyvateľstva, nevyhovujúca úroveň infraštruktúry a pod. Využitie iných daností regiónov (prírodných, pracovných, demografických a pod.) nie je možné bez spoločného uplatňovania nástrojov regionálnej politiky. Aj keď v súčasnosti a v blízkej budúcnosti sa prevažná časť produktu vo väčšine regiónov bude ešte stále vytvárať v priemysle, táto časť sa bude postupne znižovať (tieto tendencie sa prejavujú v Bratislave, Košiciach a vo väčších mestách SR). Tempo tohto znižovania bude diferencované, pričom v každom z regiónov je potrebné počítať s rozvojom služieb.

Dôležitým krokom k vytvoreniu prostredia pre nové priemyselné štruktúry v území bude uplatnenie legislatívnych opatrení a vyriešenie otázok na zabezpečenie pozemkov ako aj celého územnoplánovacieho procesu, ktorý bude predchádzať ich samotnej realizácii. Návrh koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 uvažuje nielen s podporou vybudovania priemyselných aktivít, ktoré sú v súčasnosti známe, ale aj s tými, ktorých zámery sa v súčasnosti dotvárajú.

Jedným z potenciálnych rozvojových impulzov sa ukazuje vytváranie vedecko-technologických, technologických a priemyselných parkov, rôznych výrobných zón, podnikateľských inkubátorov a pod. Každý typ takýchto parkov a výrobných zoskupení si vyžaduje okrem vhodných územných podmienok (lokality), aj príslušné sociálne a infraštruktúrne zázemie, resp. aj širšie regionálne alebo medzinárodné súvislosti. Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 odporúča umiestňovanie jednotlivých typov parkov so zohľadňovaním týchto súvislostí tak, aby sa vytvárali rozumné zoskupenia s inými výrobnými a sociálnymi aktivitami predovšetkým v sídelných centrách a ťažiskách osídlenia a aby tak pôsobili ako rozvojový impulzný prvok aj na svoje širšie zázemie. Zhodnotenie územia Slovenska z pohľadu potenciálnych možností umiestňovania jednotlivých typov parkov v území, je potrebné vykonať samostatnou účelovou štúdiou.

Na nižšej úrovni územnoplánovacej dokumentácie bude potrebné tak isto spracovanie tzv. „vyhľadávacích štúdií“, ktoré by mali bližšie stanoviť vhodné lokality

na situovanie rozvojových výrobných aktivít a to najmä v oblastiach s nepriaznivo sa vyvíjajúcou ekonomickou a sociálnou situáciou.

3.5. Stavebníctvo

Stavebná výroba sa podobne ako priemysel vyvíja v tesnej nadväznosti na rozvoj sídelných štruktúr. V poslednom období bol badateľný výrazný pokles v produkcii odvetvia, ktorý sa prejavil aj na celkovom znížení v zamestnanosti. Pokles bol spôsobený najmä znížením realizovaných činností na základe štátnych objednávok v oblasti vodohospodárskej a dopravnej infraštruktúry a občianskej vybavenosti. Investičná výstavba sa realizuje v prevažnej miere v hospodársky viac rozvinutých regiónoch a v aglomeráciách väčších miest. Zo stavieb boli realizované najmä výstavba bánk a administratívnych priestorov, výstavba obchodných zariadení, rekonštrukcie historických objektov a v menšej miere výstavba nebytových a bytových priestorov. Výraznejšiu zmenu zaznamenali podniky stavebníctva vo svojej organizačnej štruktúre. V podmienkach trhového hospodárstva došlo k rozdeleniu väčších stavebných spoločností na menšie, ktoré sa dokážu efektívnejšie prispôbiť súčasným požiadavkám trhu. Stavebné areály časti bývalých podnikov sa tak v dôsledku útlmu stavebníctva pretransformovali na areály so zameraním na skladové hospodárstvo (veľkoobchody, veľkosklady, distribučné firmy, obchodné spoločnosti a pod.), v menšej miere sa využívajú na výrobu. Potenciál odvetvia podobne ako pri priemysle nie je dostatočne využívaný. Z tohto pohľadu, ako aj z celkového relatívne rovnomerného rozmiestnenia stavebnej výroby na Slovensku v rámci návrhu KURS nevznikajú špeciálne požiadavky na výraznejšiu koncentráciu tohto odvetvia v priestore. V dôsledku výstavby veľkých obchodných a polyfunkčných centier ako aj predpokladanej výstavby nových priemyselných areálov a zariadení technickej infraštruktúry môžeme predpokladať ďalší nárast novej výstavby a to najmä vo väčších mestách a ich okolí.

Na rozdiel od priemyslu, v stavebníctve stále pretrvávajú nižšie nároky na kvalifikačnú úroveň pracovnej sily, aj keď v poslednom období aj v tomto odvetví rastie požiadavka po zvyšovaní jej kvality. V rámci realizácie veľkých infraštruktúrnych stavieb navrhovaných v KURS je tak v súčasnosti k dispozícii dostatočný počet požadovanej pracovnej sily. Na priaznivejší vývoj zamestnanosti v stavebníctve v menej urbanizovaných oblastiach môže mať vplyv obnovenie realizácie výstavby technickej infraštruktúry. Jednou z činností, ktorá môže v blízkej budúcnosti ovplyvniť zamestnanosť v odvetví ako aj jej celkovú produkciu je, pokračovanie realizácie výstavby cestnej siete na Slovensku.

3.6. Rekreačia a turizmus

V ostatnom desaťročí v procese rekreácie a turizmu prebiehajú neustále zmeny vyplývajúce predovšetkým z priebehu transformačných zmien v oblasti socio – ekonomickej a politickej, t.j. v postupnom vymedzovaní pôsobenia sfér štátu, samosprávy a podnikania, v postupe privatizácie, v rozvoji turizmu a jeho koncepcie, v zapájaní sa do siete medzinárodného turizmu a do celkového územného rozvoja. Základom rozvoja turizmu zostáva prírodný a civilizačný potenciál, stav dopravnej siete a materiálne – technickej základni – vybavenosti.

Hlavné druhy rozvoja turizmu na Slovensku sú: turizmus horský v celoročnom zábere, kúpeľný a kultúrno-poznávací. Ďalšie druhy sú turizmus vodný, vidiecky, tranzitný a pod. Zásadne možno turizmus členiť na rekreačný a poznávací.

Rekreačný turizmus obsahuje formy od pasívneho oddychu až po vysoko aktívny šport, uskutočňované v prostredí prírodnom aj umelom. Sledujú sa najmä územia prírodne vysoko hodnotné a v blízkosti väčších miest. Z toho vychádza využitie územia pre širší turizmus na regionálnej až medzištátnej úrovni a pre koncomtyždňovú rekreáciu obyvateľov väčších miest.

Poznávací turizmus zahrňuje širokú štruktúru rôznych záujmov (kultúrny, náučný, spoločensko-zábavný, gastronomický, nákupný, služobný, kongresový konferenčný, výstavnícky a pod.) Ciele sú rozložené po celom Slovensku.

Kúpeľný turizmus zahrňuje regeneračno-rehabilitačné a relaxačno-rekondičné pobyty v kúpeľných miestach, v ktorých dominuje kúpeľná liečba. Z územného hľadiska je dôležité, že v blízkej budúcnosti sa nepredpokladá výrazný vznik nových prírodných liečivých kúpeľov. Skôr pôjde o rozšírenie siete menších komunálnych kúpeľov, wellness-centier a termálnych kúpalísk vznikom nových alebo obnovením zaniknutých lokalít, lokalizovaných mimo liečebných kúpeľov.

Vidiecky turizmus je založený na aktívnom využívaní vidieckeho osídlenia pre rekreačný pobyt až o aktívnu činnosť v poľno- a lesohospodárstve, tzv. agroturistiku. Hlavným fenoménom je vlastné vidiecke prostredie ako východisko alebo aj cieľ rekreačného pobytu. Možnosť turistického využitia závisí najmä od iniciatívneho prístupu subjektívnych faktorov obcí (samosprávy, obyvatelia). Výhodnejšie podmienky majú obce v kvalitnom krajinnom prostredí so zachovalým charakterom ľudovej architektúry sídiel, dopravne dostupnom.

V nových socio-ekonomických podmienkach sa vytvorili lepšie východiská pre rozvoj príjazdového a tiež výjazdového turizmu. V príjazdovom tvoria približne jednu štvrtinu návštevníci tranzitní a jednodenní, v štruktúre prevládajú návštevníci zo susedných krajín a Nemecka (najmä z bývalej NDR) – najmä z bývalých socialistických štátov, návštevníci z nižších stredných vrstiev. Zvyšuje sa záujem zo západnej Európy aj zámoria. Priemerná dĺžka pobytu (u netrazitných 3,3 dňa) je pomerne krátka. Príjazdový turizmus podľa účelu predstavujú formy postupne – pracovná cesta, tranzit, návšteva priateľov a známych, nákup, rekreácia, kultúra a poznávanie, lyžovanie (zima), liečebný pobyt. Najnavštevovanejšími cieľmi sú Bratislava (krátkodobý pobyt), Vysoké Tatry, Považie, Podunajsko.

Ďalší vývoj turizmu predpokladá zvýšenie dynamiky v krajinách strednej a východnej Európy, t.j. aj na Slovensku. Pre rast príjazdového turizmu je potrebný lepší imidž krajiny, účinnejšia propagácia, širšia a kvalitnejšia ponuka služieb, celkovo lepšia organizácia a financovanie turizmu, zlepšenie dopravnej dostupnosti turistických cieľov. V domácom turizme treba po dočasnom znížení očakávať tiež väčší záujem, čo závisí od celého komplexu socio-ekonomických podmienok. V konkrétnej polohe treba dosiahnuť dlhšiu dĺžku pobytu, zväčšiť podiel dovolenkových návštevníkov, zvýšiť podiel liečebných pobytov, priťahnuť aj návštevníkov z ostatnej Európy.

Princípy koncepcie tvorby funkčno-priestorového systému rekreácie a turizmu na celoslovenskej úrovni vychádzajú z polohy regionálnej, keďže v regióne rekreácia a turizmus tvoria ucelený systém, viazaný na jeho celkový socio-ekonomický rozvoj.

V roku 2005 bola vydaná „Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike“ (Ministerstvo hospodárstva, odbor cestovného ruchu), v ktorej sa navrhli regióny cestovného ruchu (celkovo 21 regiónov) tak, aby pokrývali celé územie Slovenska. Na základe zhodnotenia potenciálu jednotlivých regiónov pre turizmus so zreteľom na ich najvýznamnejšie druhy a formy sa následne určila kategorizácia regiónov.

Jednotlivé druhy a formy rekreácie a turizmu sa prejavujú už v dostatočnej štruktúre a rozsahu. Z koncepčného hľadiska sú dôležité tri druhy rekreačno-turistických území ako skladobné územné jednotky v území:

- rekreačné územné celky
- rekreačné záujmové územia väčších miest
- územné celky vidieckeho turizmu.

Rekreačné územné celky sú založené na prepojení viacerých rekreačných priestorov, pričom nemusí ísť o súvislé rekreačné územie. Vytvárajú sa na základe určitého motivačného prvku.

Rekreačné záujmové územie väčších miest slúži koncomtýždňovej rekreácie väčších miest. Podstatný je vzťah vysielajúceho sídla a prijímacieho rekreačného cieľa.

Územné celky vidieckeho turizmu sú perspektívnym územím podmieneným potenciálom využitia osídlenia pre rekreáciu a turizmus na základe rôznych daností. Tieto tri druhy území sa môžu navzájom prelínať.

Okrem týchto druhov území sa uplatňujú jednotlivé samostatné prvky celoštátneho významu ako rekreačné priestory a útvary, liečebné kúpele, sídla a lokality s funkciou turizmu, ako aj mestá – zdroje záujemcov o rekreáciu. Celý systém je prepojený turistickou dopravnou sieťou, tvorenou líniami (trasami) a uzlami (východiskami, cieľmi). Základnými predpokladmi pre tvorbu tohto systému sú potenciál územia (prírodný, civilizačný), dopravná dostupnosť, kvalitná materiálno – technická základňa a vybavenosť. Veľký význam má aj nadväznosť min. na stredoeurópske územie, ktorá sa rozvíja najmä v prihraničnom území v rámci tvorby euroregiónov.

Proces turizmu je v úzkej súčinnosti so štruktúrou osídlenia. Táto sa prejavuje pri tvorbe koncomtýždňovej rekreácie prebiehajúcej v záujmovom území miest, vo využití civilizačných atraktivít v sídlach v rámci poznávacieho turizmu, v zapojení vidieckeho osídlenia do procesu turizmu, v zmene funkcií sídiel pôsobením turizmu, vo vplyve turizmu na rozvoj regiónov, v tom aj osídlenia a na rozvoj dopravnej siete.

Usmernenie procesu turizmu z celoslovenského pohľadu vyžaduje podľa spracovanej regionalizácie aj územné usporiadanie do regiónov turizmu. Navrhované členenie pre potreby Koncepce územného rozvoja Slovenska 2001 sleduje prírodné a civilizačné danosti a z praktických dôvodov aj zapojenie turizmu do celkového socio-ekonomického rozvoja príslušného územia a podľa administratívno-správneho členenia. Regióny boli na základe potenciálu podmienok pre turizmus a významu rozdelené do piatich skupín:

- I. stupeň – regióny s celoplošne rozvinutým medzinárodným turizmom
- II. stupeň – regióny s rozvinutým medzinárodným turizmom v určitej oblasti
- III. stupeň – regióny a celkovými dobrými podmienkami pre medzinárodný turizmus
- IV. stupeň – regióny s ojedinelými lokalitami pre medzinárodný turizmus
- V. stupeň – regióny zatiaľ len s menším uplatnením medzinárodného turizmu.

Vo všetkých regiónov sa môžu vyskytovať aj ojedinelé územia až lokality často s medzinárodným významom prevyšujúcim celkovú turistickú úroveň regiónu. Zaradenie regiónov do skupín je časovo obmedzené v závislosti od procesu TU.

Celý funkčno-priestorový systém turizmu a rekreácie je prepojený turistickou dopravnou sieťou, tvorenou líniovými prvkami (trasy) a bodmi – uzlami (východiská, ciele a pod.). Trasy môžu byť súčasne aj rozvojovými turistickými osami charakteru:

- prevažne tranzitného, prechádzajúce cez Slovensko v smeroch S – J a Z – V, alebo na ňom začínajúce / končiacie. Viaceré trasy umožňujú aj sprístupnenie rekreačno-turistických cieľov. Pozdĺž trás je potrebné budovať turistickú infraštruktúru
- turisticko-rekreačného, prechádzajúce prevažne rekreačnou krajinou s cieľmi návštevy / pobytu.

Prevládajúcou dopravnou formou sú cestné komunikácie. Významné sú aj vodné trasy – po Dunaji (pobyt, tranzit), po Malom Dunaji, Hrone, Poprade (vodácke).

Turistické trasy sa za vhodných podmienok môžu stať aj rozvojovými urbanistickými osami.

V ostatných rokoch sa začínajú uplatňovať niektoré dosiaľ netradičné zariadenia, ktoré môžu ovplyvniť priebeh cestovného ruchu. Z hľadiska pobytu pri vode sú to aquaparky so širokou štruktúrou sprievodných služieb dopĺňujúcich rekreačný pobyt, ako aj nové polyfunkčné zariadenia tzv. voľnočasovo-nákupné centrá s funkciami – nákupnou, kultúrnou, spoločenskou, zábavnou, oddychovou – relaxačnou, športovou.

V oblasti ubytovania rastie záujem o málokapacitné formy ako penzióny, apartmánové domy, o prenájom súkromných chát, chalúp, ktoré čoraz viac konkurujú ubytovaniu vo veľkokapacitných zariadeniach (hotely, zotavovne, a pod.).

3.7. Sociálna infraštruktúra

3.7.1. Bývanie v Slovenskej republike

Bytový fond Slovenskej republiky podľa výsledkov SODB 2001 tvorilo 1 884 846 bytov, z čoho bolo 1 665 536 trvale obývaných (88,4 %) a 219 310 neobývaných bytov (11,6 %). Byty v rodinných domoch (820 042 bytov) tvorili 49,2 % z trvalo obývaného bytového fondu. Celkový bytový fond sa za desať rokov od sčítania v roku 1991 zvýšil o 116 013 bytov (o 6,6 %) a trvale obývaný o 47 708 bytov (o 2,9 %).

Priemerný počet osôb v byte bol pri SODB v roku 2001 v SR 3,23, čo je výrazne vyššia hodnota ako ukazuje priemer štátov EÚ v roku 2003, kde na 1 byt pripadá 2,4 obyvateľov (Zdroj: Eurostat). Priemerný počet bývajúcich osôb na trvale obývaný byt v sledovanom roku v SR je 3,18.

Bytová výstavba do roku 2001

Obdobie výstavby poukazuje na najsilnejšiu výstavbu v rokoch 1946-1970, kedy bolo postavených 584 991 (t. j. 35,12 %) bytov z trvale obývaných bytov a v rokoch 1971-1980 (425 835 bytov, t. j. 25,57 % z bytového fondu). V rokoch 1981-1990 bolo postavených 349 080 (t. j. 20,96 %) bytov a v poslednom období medzi sčítaním v roku 1991 a 2001 bolo postavených iba 113 894 (t. j. 6,84 %) bytov. Štruktúra trvale obývaných bytov podľa obdobia výstavby v roku 2001 ukazuje, že ešte 48 783 (2,93 %) trvale obývaných bytov je z obdobia výstavby do roku 1899 a nezistených, 33 098 (1,99 %) sa postavilo v rokoch 1900 – 1919 a 109 855 bytov (6,59 %) v etape výstavby 1920 – 1945.

Trvale obývané byty v SR v roku 2001 podľa druhu budovy a obdobia výstavby

obdobie výstavby	bytový fond			byty spolu (%)
	byty spolu	z toho v RD	z toho v RD (%)	
1899 a nezistené	48 783	37 371	76,61	2,93
1900 - 1919	33 098	28 610	86,44	1,99
1920 - 1945	109 855	90 952	82,79	6,59
1946 - 1970	584 991	342 582	58,56	35,12
1971 - 1980	425 835	144 521	33,94	25,57
1981 - 1990	349 080	108 732	31,15	20,96
1991 - 2001	113 894	67 274	59,07	6,84
spolu	1 665 536	820 042	49,24	100,00

Zdroj: SODB 2001

Pozn.:

RD - rodinné domy

Charakteristika bytového fondu v roku 2001

V roku 1961 pripadalo 235,6 bytov/1 000 obyvateľov, v roku 1991 306,7 bytov/1 000 obyvateľov a v roku 2001 309,6 bytov/ 1 000 obyvateľov.

Napriek výraznému zlepšeniu zabezpečenia obyvateľov bytmi, je úroveň tohto ukazovateľa v SR z hľadiska medzinárodného porovnania nízka, keďže napr. v roku 1996 pripadalo na tisíc obyvateľov v Českej republike 359, v Maďarsku 393, vo Veľkej Británii 420, vo Švajčiarsku 461, v SRN (spolu s bývalou NDR) 434, v Rakúsku 445, v Dánsku 462, v Holandsku 409 bytov.

V roku 2001 priemerná celková podlahová plocha bytu v SR bola 83,9 m², obytná plocha bytu 56,1 m², obytná plocha na osobu 17,6 m². V rodinných domoch bola v roku 2001 priemerná plocha bytu 68,8 m², zatiaľ čo v bytovom dome len 43,8 m² a obytná plocha na osobu v rodinných domoch predstavovala 20 m², kým v bytových domoch 14,9 m².

Byty I. a II. kategórie (spolu 1 491 299 bytov) tvorili v roku 2001 89,5 % z počtu trvale obývaných bytov, pričom v bytových domoch to bolo 98,3 %, zatiaľ čo v rodinných domoch iba 80,7 % bytového fondu. V III. vybavenostnej kategórii (49 076 bytov) sa v roku 2001 nachádzalo 2,9 % a vo IV. kategórii 7,5 % trvale obývaných bytov (125 161 bytov).

Úbytky bytového fondu v rokoch 1991 – 2001

Za obdobie rokov 1991-2001 predstavoval čistý prírastok bytov 47 708 bytov, novou bytovou výstavbou bolo postavených 113 894 bytov. Odpad bytového fondu v období rokov 1991-2001 predstavuje 66 186 bytov.

Úbytok bytového fondu

Počet trvale obývaných bytov	r. 1991	1 617 828
	r. 2001	1 665 536
Čistý prírastok bytov	1991-2001	47 708
Nová bytová výstavba	1991-2001	113 894
Odpad bytového fondu	1991-2001	66 186

Zdroj: SODB 1991, SODB 2001, ŠÚ SR

Bytová výstavba v rokoch 2001 – 2008

Podľa počtu dokončených bytov na 1 000 obyvateľov za obdobie rokov 2001 – 2008 bolo v SR najviac dokončených bytov práve v poslednom sledovanom roku 2008. Najslabšia bytová výstavba bola v roku 2001 (10 321 dokončených bytov).

Intenzita bytovej výstavby dosiahla hodnotu 3,18 dokončených bytov na 1 000 obyvateľov, čo predstavuje (rovnako ako v absolútnom vyjadrení) najvyššiu hodnotu za obdobie od roku 1993 (najnižšiu hodnotu mal ukazovateľ v roku 1995, keď sa postavilo len 1,1 bytov na 1 000 obyvateľov, t. j. 6 157 bytov). Napriek zvýšeniu ukazovateľa nie sú jeho hodnoty na takej úrovni ako u väčšiny krajín Európskej únie. Napríklad v rokoch 2003 mal uvedený ukazovateľ v susednom Rakúsku hodnotu 5,2 bytov na 1 000 obyvateľov, v Belgicku 3,9, v Dánsku 4,4, vo Fínsku 5,4, vo Francúzsku 5,6 a v Holandsku 3,7 bytov na 1 000 obyvateľov (podľa publikácie Housing Statistics in the European Union, 2004).

Byty získané novou výstavbou v SR v rokoch 2001 – 2008

rok	byty dokončené	z toho v rodinných domoch	počet obyvateľov k 31.12.	dokončené byty na 1000 obyvateľov	priemerná obytná plocha bytu v m ²
2001	10 321	7 282	5 378 951	1,92	80,5
2002	14 213	9 095	5 379 161	2,64	76,6
2003	13 980	7 589	5 380 053	2,60	71,8
2004	12 592	8 574	5 384 822	2,34	78,5
2005	14 863	8 707	5 389 180	2,76	73,4
2006	14 444	7 657	5 393 637	2,68	71,0
2007	16 473	7 897	5 400 998	3,05	70,2
2008	17 184	8 502	5 412 254	3,18	70,2

Zdroj: Regionálne porovnania v Slovenskej republike 2001-2004, ŠÚ SR, Vybrané údaje o regiónoch v Slovenskej republike 4/2005, ŠÚ SR, Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2008, ŠÚ SR, r. 2008 - Databáza regionálnej štatistiky (RegDat), ŠÚ SR

V rokoch 2001 – 2008 bolo v SR postavených 114 070 bytov.

Podľa údajov, ktoré poskytli obce ako stavebné úrady do zisťovaní o bytovej výstavbe Štatistickému úradu SR (výkaz Inv 3-04), bolo k 1. 1. 2008 v SR rozostavaných 54 985 bytov, začatých v priebehu roka bolo 28 321 bytov (počet bytov, na ktoré bolo vydané stavebné povolenie), dokončilo sa 17 184 bytov (počet bytov, na ktoré bolo vydané kolaudačné rozhodnutie) a rozostavaných zostalo ku koncu roka 2008 66 122 bytov.

Počet začatých bytov v roku 2008 (28 321 bytov) predstavuje najvyššiu hodnotu za posledných 18 rokov (od roku 1991). Taktiež pri počte dokončených bytov (17 184 bytov) možno konštatovať, že ide o historicky najvyššiu hodnotu od roku 1991. Z tohto pohľadu je možné hodnotiť bytovú výstavbu na Slovensku v roku 2008 ako najúspešnejšiu v novodobom období od roku 1991.

Z celkového počtu dokončených bytov sa 8 502 postavilo v rodinných domoch, čo predstavuje 49,5 %. Z existujúceho bytového fondu v roku 2008 ubudlo 2 745 bytov, z toho 1 202 z dôvodu asanácie (43,8 %). Podľa veľkostnej štruktúry dokončených bytov 1 939 bytov predstavovali 1-izbové byty a garsónky (11,28 %), 4 056 2-izbové (23,60 %), 4 662 3-izbové (27,13 %), 3 852 4-izbové (22,42 %) a 2 675 b.j. boli 5 a viac izbové byty (15,57 %).

Veľkostné zloženie bytov sa prejavilo aj na hodnote priemernej podlahovej plochy dokončeného bytu, ktorá v roku 2008 dosiahla 113,1 m² (v roku 2007 mala hodnotu 112,0 m², v roku 2006 116,2 m², v roku 2005 120,8 m², v roku 2004 131,7 m², v roku 2003 114,3 m², v roku 2002 117,8 m² a v roku 2001 129,1 m²) a priemernej obytnej plochy dokončeného bytu, ktorá dosiahla 70,2 m² (v roku 2007 taktiež 70,2 m², v roku 2006 71,0 m², v roku 2005 73,4 m², v roku 2004 78,5 m², v roku 2003 71,8 m², v roku 2002 76,6 m² a v roku 2001 80,5 m²).

Z porovnania bytovej výstavby v Slovenskej republike v roku 2008 z hľadiska územného členenia možno konštatovať, že obdobne ako v predchádzajúcich rokoch sa najviac bytov postavilo v Bratislavskom kraji (5 563 bytov), čo predstavuje takmer

tretinu z celkového počtu postavených bytov v SR (32,37 %). Druhý najvyšší počet dokončených bytov, a to 2 739 bytov je v Trnavskom kraji (15,94 %). Ďalej nasleduje Žilinský kraj s 2 138 dokončenými bytmi (12,44 %). Na opačnom konci, s najmenším počtom dokončených bytov, sa nachádzajú Banskobystrický kraj s 1 002 bytmi (5,83 %) a Košický kraj s 1 270 dokončenými bytmi (7,39 %). V Nitrianskom kraji sa v roku 2008 dokončilo 1 427 bytov (8,30 %), v Trenčianskom 1 470 bytov (8,55 %) a v Prešovskom kraji 1 575 bytov (9,17 %). Obdobné poradie je aj pri počte začatých bytov. Najviac bytov sa začalo stavať v Bratislavskom kraji – 8 117 bytov (28,66 % z celkového počtu začatých bytov), po ňom nasleduje Trnavský kraj s 4 195 začatými bytmi (14,81 %) a Žilinský kraj s počtom začatých bytov 3 911 (13,81 %). Tradične Banskobystrický (1 741 bytov – 6,15 %) a Košický kraj (1 948 bytov – 6,88 %) sú podľa počtu začatých bytov na opačnom konci tabuľky.

Bytová výstavba v jednotlivých krajoch SR v rokoch 2001-2008

kraj	rok 2001		rok 2002		rok 2003		rok 2004		rok 2005		rok 2006		rok 2007		rok 2008	
	SP	KR	SP	KR	SP	KR	SP	KR	SP	KR	SP	KR	SP	KR	SP	KR
BB	1 208	1 055	1 097	1 431	904	1 000	757	816	909	772	1 435	926	1 367	934	1 741	1 002
BA	2 016	1 911	3 173	2 846	3 643	2 451	4 947	3 349	7 079	4 673	6 909	4 307	5 222	5 726	8 117	5 563
KE	776	981	1 334	1 319	1 231	1 203	1 017	877	1 225	944	918	799	1 061	1 029	1 948	1 270
NR	1 199	976	1 155	1 241	1 474	1 692	1 613	1 408	1 388	1 087	1 637	1 352	1 829	1 267	2 881	1 427
TN	1 221	940	1 586	1 289	1 348	1 617	1 649	1 476	1 634	1 575	1 558	1 247	1 939	1 148	2 677	1 470
TT	2 222	1 534	2 377	2 052	2 061	2 390	2 409	1 675	3 681	2 055	3 843	2 646	2 987	2 688	4 195	2 739
PO	1 569	1 629	1 799	1 935	1 505	1 783	1 907	1 343	1 672	1 760	1 705	1 352	1 699	1 711	2 851	1 575
ZA	1 917	1 295	2 086	2 100	1 899	1 844	2 287	1 648	2 208	1 997	2 587	1 815	2 012	1 970	3 911	2 138
SR	12 128	10 321	14 607	14 213	14 065	13 980	16 586	12 592	19 796	14 863	20 592	14 444	18 116	16 473	28 321	17 184

Zdroj: podklady SU SR (vykaz Inv 3-04), Informácia o bytovej výstavbe v Slovenskej republike za rok 2008, Sekcia stavebníctva a bytovej

politiky MVRR SR, odbor bytovej politiky

Pozn.:

Použitie skrátené označenia územných jednotiek NUTS 3 : BA – Bratislavský kraj, TT – Trnavský kraj, TN – Trenčiansky kraj, NR – Nitriansky kraj, ZA – Žilinský kraj, BB – Banskobystrický kraj, PO – Prešovský kraj, KE – Košický kraj

SP - stavebné povolenie, KR - kolaudačné rozhodnutie

Začaté byty sú tie, ktorých výstavba sa začala v danom roku na základe vydaného stavebného povolenia.

Rozostavané byty sú tie, ktorých výstavba sa začala a do konca sledovaného obdobia neboli dokončené.

Dokončené byty sú tie, ktorých užívania schopnosť po ukončení výstavby bola potvrdená vydaním kolaudačného rozhodnutia. Sú to dokončené byty v budovách určených na bývanie t.j. v obytných domoch, v rodinných domoch a v polyfunkčných budovách.

Bytová výstavba v jednotlivých krajoch SR v rokoch 2001-2008

územie	rozostavané byty k 31.12. 2008
Bratislavský kraj	16 635
Trnavský kraj	10 053
Trenčiansky kraj	6 178
Nitriansky kraj	6 536
Žilinský kraj	9 635
Banskobystrický kraj	4 664
Prešovský kraj	7 077
Košický kraj	5 344
SR	66 122

Zdroj: podklady SU SR (vykaz Inv 3-04)

Prognóza vývoja cenových domácností do roku 2025

Štatistický úrad Slovenskej republiky v spolupráci s Výskumným demografickým centrom pri INFOSAT-e vypracoval v decembri 2004 „Prognózu vývoja cenových

domácností v krajoch SR do roku 2025“. Prognóza cenových domácností vychádza z výsledkov Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2001 a bezprostredne nadväzuje na regionálnu prognózu vývoja obyvateľstva do roku 2025 (Prognóza vývoja obyvateľstva za kraje SR do roku 2025, ŠÚ SR, 2004).

Na rozdiel od vývoja počtu obyvateľov, kde sa prírastok očakáva len v Žilinskom, Prešovskom a Košickom kraji, počet cenových domácností sa bude zvyšovať prakticky počas celého prognózovaného obdobia vo všetkých krajoch SR. V Bratislavskom kraji bude počet cenových domácností kulminovať okolo roku 2020, v ostatných krajoch sa prírastky zachovávajú až do roku 2025. Smerom ku koncu prognózovaného obdobia sa budú prírastky počtu cenových domácností znižovať a ako už bolo spomenuté, v Bratislavskom kraji sa po roku 2020 zmenia na úbytky. Za obdobie rokov 2003-2025 sa bude prírastok počtu cenových domácností v krajoch SR pohybovať v rozpätí od 3,2 % do 4 %. Jedinou výnimkou bude Bratislavský kraj s očakávaným prírastkom cenových domácností počas sledovaného obdobia 1,4 %.

Uvedený vývoj počtu cenových domácností je dôsledkom znižovania ich priemernej veľkosti, ktorý je spôsobený hlavne poklesom sobášnosti a v jeho dôsledku zvyšujúcim sa počtom domácností jednotlivcov vo veku do 30 rokov.

Podľa tejto prognózy bude pokles priemernej veľkosti cenových domácností pokračovať vo všetkých západoslovenských a stredoslovenských krajoch. V Prešovskom kraji sa očakáva ešte pokračovanie opačného trendu, v Košickom kraji bude priemerná veľkosť cenovej domácnosti stagnovať. V roku 2025 budú mať cenové domácnosti najväčšiu priemernú veľkosť v Prešovskom kraji (3,06 osoby na domácnosť), ďalej nasleduje Žilinský kraj s priemernou veľkosťou 2,73 os./dom. Najmenšie domácnosti budú v Nitrianskom kraji (2,26 os./dom.), tesne nasledované Bratislavským a Banskobystrickým krajom (2,28 os./dom.).

Počet aj podiel domácností jednotlivcov sa v ostatnom čase výrazne zvýšil. Súvisí to so značným posunom vo vývoji individualizácie spôsobu života slovenského obyvateľstva, ktorý sa prejavuje osobitne v prudkom náraste počtu domácností tohto druhu. Ako môžeme sledovať podľa retrospektívneho vývoja, počet domácností jednotlivcov vzrástol z počtu 109 692 v roku 1961 na 160 802 v roku 1970 až na 328 188 v roku 1980. K dátumu sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2001, keď počet týchto domácností dosiahol hodnotu 622 023 (rast o 222 735 domácností jednotlivcov v porovnaní s rokom 1991, keď ich počet bol 399 288), predstavoval podiel domácností jednotlivcov z úhrnu cenových domácností 30,0 %. V roku 1961 tento podiel predstavoval 9,3 %, v roku 1970 11,9 %, v roku 1980 19,8 % a v roku 1991 21,8 % (Zdroj: SLDB 1961, 1970, 1980, 1991, SODB 2001).

V súčasnosti na Slovensku skoro každú tretiu domácnosť tvorí osoba, ktorá býva a hospodári samostatne. Podľa VDC pri INFOSTAT-e sa v SR odhaduje v roku 2010 počet 645 527 CD jednotlivcov (podiel 30,54 % z CD celkom), v roku 2015 657 998 (30,81 %), v roku 2020 667 946 (31,09 %) a v roku 2025 674 132 (31,29 %). Mierne zvyšovanie podielu domácností jednotlivcov sa podľa spomenutej prognózy očakáva aj naďalej vo všetkých krajoch SR okrem Bratislavského. Pôjde o zvýšenie o 1 až 2 percentuálne body do roku 2025. V Bratislavskom kraji, kde je podiel domácností jednotlivcov v súčasnosti najvyšší (35 %), sa očakáva stagnácia tejto skupiny domácností na súčasnej úrovni. Najmenší podiel tvoria domácnosti jednotlivcov v Prešovskom a Žilinskom kraji. Tu sa očakáva do roku 2025 zvýšenie ich podielu z 25 % na 26,5 % resp. z 27 % na 28 %.

Odhad potreby bytov do roku 2010 a 2025

Pre Slovensko je v súčasnosti charakteristický kvantitatívny nedostatok bytov. Preto rozvoj novej bytovej výstavby musí byť založený na vytváraní maximálnych

ekonomických možností pre jej realizáciu. Nároky na rozsah novej bytovej výstavby do výhľadových období bude ovplyvňovať jednak výhľadový počet obyvateľov, počet cenзовých domácností a ich spolunažívanie, jednak túžba po kvalitnejšom bývaní.

Z hľadiska objektivizácie pohľadu na vývoj potrieb bývania na Slovensku je dôležitým východiskom predvídanie vývoja obyvateľstva a z neho odvodeného predvídania vývoja rôznych druhov domácností, z nich zvlášť cenзовých. Tieto sa považujú za základné užívateľské jednotky rôznych foriem bývania.

Základom pre odhad potreby bytov do roku 2025 je oficiálna demografická projekcia – Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch SR do roku 2025, ako aj projekcia cenзовých domácností - Prognóza vývoja cenзовých domácností v krajoch SR do roku 2025. Obidve projekcie spracovalo Výskumné demografické centrum pri INFOSAT-e, ŠÚ SR) v roku 2004.

Populačný vývin charakterizujú výrazne sa znižujúce prírastky obyvateľstva v období rokov 2004-2025 vo všetkých krajoch s výnimkou Žilinského, Prešovského a Košického kraja, v ktorých sa predpokladá mierny nárast obyvateľstva. Napriek očakávanému znižovaniu počtu obyvateľov pokles počtu cenзовých domácností (CD) sa nepredpokladá. Naopak v dôsledku znižujúcej sa priemernej veľkosti cenзовých domácností ich počet sa bude zvyšovať. Taktiež je potrebné očakávať znižujúce sa percento spolunažívania cenзовých domácností, čo ovplyvní nároky na počet bytov.

Vybavenosť obyvateľstva bytmi pri sčítaní obyvateľov, domov a bytov v roku 2001 dosiahla hodnotu celkom 350,4 bytov na 1 000 obyvateľov a 309,6 trvale obývaných bytov na 1 000 obyvateľov. V počte bytov na 1 000 obyvateľov sa oproti predchádzajúcemu sčítaniu hodnoty zvýšili, keď v roku 1991 pripadalo 335,4 bytov celkom a 306,7 trvale obývaných bytov na 1 000 obyvateľov.

Vybavenosť bytmi na 1 000 obyvateľov v Slovenskej republike je porovnateľná s úrovňou v transformujúcich sa krajinách, ale značne zaostáva za vyspelými krajinami západnej Európy, kde tento ukazovateľ dosahoval v krajinách EÚ v roku 2003 priemer 416,6 (Zdroj: Eurostat). K dosiahnutiu hodnoty aspoň 400 bytov na 1 000 obyvateľov - priblíženie sa ku krajinám Európskej únie - chýbalo v Slovenskej republike ku dňu sčítania približne 267 tisíc bytov (podľa Konceptie štátnej bytovej politiky do roku 2010 schválenej uznesením vlády SR č. 636/2005).

Podľa odborných prepočtov bude pri zachovaní porovnateľných ekonomických podmienok a intenzite výstavby 2,6 bytov na 1 000 obyvateľov ročne chýbať v Slovenskej republike v porovnaní s kvantitatívnou úrovňou Európskej úrovne do roku 2010 okolo 135 tisíc bytov, ktoré bude potrebné zabezpečiť novou výstavbou. Intenzita novej bytovej výstavby postupne narastá, keď z hodnoty 1,5 bytu na 1 000 obyvateľov v roku 1998 dosiahla 2,76 bytu na 1 000 obyvateľov v roku 2005. S cieľom odstrániť nedostatok bytov v Slovenskej republike a priblížiť sa v kvantitatívnej úrovni bývania väčšine krajín Európskej únie, je potrebné vytvoriť finančné zdroje a legislatívne a ekonomické podmienky upravovať tak, aby sa vo všetkých formách výstavby v časovom horizonte okolo roku 2010 dokončovali cca 4 byty na 1 000 obyvateľov ročne (podľa Konceptie štátnej bytovej politiky do roku 2010 schválenej uznesením vlády SR č. 636/2005).

V roku 1991 bola priemerná veľkosť cenзовой domácnosti 2,89 osôb, v roku 2001 to bolo 2,60 osôb, v roku 2010 sa predpokladá 2,56 osôb, v roku 2020 2,52 osôb a v roku 2025 cca 2,51 osôb. V roku 1991 pripadalo 113,3 CD/100 bytov resp. 88,3 bytov na 100 CD, v roku 2001 to bolo 124,4 CD/100 bytov, resp. 80,4 bytov na 100 CD a v roku 2010 sa odhaduje 114,7 resp. 108,3 CD/100 bytov a 87,2 resp. 92,3 bytov na 100 CD.

Potreba bytov do roku 2010 podľa počtu obyvateľov SR (demografická projekcia) a počtu CD (projekcia cenзовých domácností); 2 alternatívy vývoja

rok	počet CD	počet bytov	počet obyvateľov	počet bytov /tis. obyv.	počet obyv. /byt	počet osôb na CD	počet CD na 100 bytov	počet bytov na 100 CD
1991 (SLDB)	1 832 484	1 617 828	5 274 335	306,7	3,26	2,88	113,27	88,29
2001 (SODB)	2 071 743	1 665 536	5 379 455	309,6	3,23	2,60	124,39	80,39
2010 – 1. alternatíva	2 114 056	1 843 196	5 421 166	340,0	2,94	2,56	114,70	87,19
2010 – 2. alternatíva	2 114 056	1 951 620	5 421 166*	360,0	2,78	2,56	108,32	92,32

Pozn.:

Prognóza vývoja CD - podľa Prognózy vývoja cenзовých domácností v krajoch SR do roku 2025

Prognóza vývoja obyvateľstva - podľa Prognózy vývoja obyvateľstva v okresoch SR do roku 2025

1. alternatíva - počet bytov na 1 000 obyvateľov v roku 2010 podľa Koncepcie štátnej bytovej politiky do roku 2005 s výhľadom do roku 2010

2. alternatíva - počet bytov na 1 000 obyvateľov - 90 % z hodnoty krajín EÚ (t. j. z hodnoty 400 bytov/tis. obyv.)

* v roku 2008 bola aktualizovaná prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch. Podľa tejto aktualizácie by malo byť v SR v roku 2010 spolu 5 419 691 obyvateľov. Rozdiel oproti pôvodnej prognóze nepredstavuje podstatnú zmenu v názore na potrebu novej výstavby bytov

Bilancia bytovej výstavby v SR v rokoch 2001-2010

rok	počet CD	počet bytov	počet obyvateľov	byty/tis. obyv. v r. 2010	čistý prírastok	odpad bytového fondu	nová výstavba	postavené byty v rokoch 2001 - 2005	potrebná nová výstavba	potrebná priemerná nová výstavba ročne
					2001 - 2010	2001 - 2010	2001 - 2010		2006 - 2010	2006 - 2010
2010 – 1. alternatíva	2 154 302	1 843 196	5 421 166	340	177 660	61 360	239 020	65 969	173 051	34 610
2010 – 2. alternatíva	2 154 302	1 951 620	5 421 166	360	286 084	61 360	347 444	65 969	281 475	56 295

Pozn.:

Odpad bytového fondu v rokoch 2001-2010 predstavuje málo cez 32 % bytov postavených pred rokom 1945 (podklad podľa SODB 2001).

Na základe najnovších poznatkov ohľadom problematiky prognóz vývoja stavu obyvateľstva a prognóz vývoja počtu cenзовých domácností v území Slovenska v časovom horizonte do roku 2025 vyplývajúcich z čiastkových správ štúdie „Východiská pre objektivizáciu pohľadu na potreby bývania na Slovensku“, ktorej zhotoviteľom je ÚEOS - Komerca, a. s., Bratislava a objednávatelom Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR, vypracoval AUREX, spol. s r. o, Bratislava vlastný odhad potreby bytov do roku 2025 pre načrtnutie trendov budúceho vývoja.

Vypracované boli celkove štyri alternatívy, dve pre stredný a dve pre nízky variant počtu obyvateľov v roku 2025. Zdrojom stavov počtu obyvateľov v prognózovanom roku boli prognózy vývoja obyvateľstva a zdrojom stavov cenзовých domácností prognózy vývoja cenзовých domácností na Slovensku spracované na INFOSSTAT-e, VDC. Pre obidva tieto varianty boli ďalej vypracované po dve alternatívy líšiace sa uvažovaným priemerným počtom osôb pripadajúcich na cenзовú domácnosť a z toho následne vyplývajúcim i rôznym stavom cenзовých domácností.

Východiská k stanoveniu potrieb bývania v území Slovenska:

- obyvateľstvo:
 1. stredný variant (z roku 2004, rozpracovaný do úrovne okresov) – stav 5 407 423 obyvateľov v roku 2025
 2. nízky variant (z roku 2002) – stav 5 243 190 obyvateľov v roku 2025.
- cenзовé domácnosti:

- a) variant s konzervatívnym rodinným správaním²² (z roku 2003, rozpracovaný do krajov) s priemerným počtom 2,52 osôb/CD v roku 2025 (pri strednom variante obyvateľstva by sa dosiahol stav 2 149 408 CD, v nízkom 2 084 120 CD)
- b) variant s „meniacim“ sa rodinným správaním²³ (z roku 2006, rozpracovaný do okresov) s priemerným počtom 2,45 osôb/CD v roku 2025 (pri strednom variante obyvateľstva by sa dosiahol stav 2 208 851 CD, v nízkom 2 141 014 CD).

Faktory, ktoré môžu zmierniť celkový tlak na potrebu bytov na Slovensku:

- „chcené spolužitie CD“ – nárast podielu CD, ktoré sa hlásili k „dobrovoľnému“ spolužitiu v jednom byte z 2,9 % v roku 1991 na 7,7 % v roku 2001 (podiel z celkového počtu CD na Slovensku), podľa úvah nebude pokračovať, naopak, do roku 2025 variantne by mohol klesnúť na 5 %, resp. 3 % zo všetkých CD
- „CD bývajúce mimo bytov“ – podiel CD, ktoré bývajú mimo bytov; v roku 2001 predstavoval 2,14 %, mohol by rásť do roku 2025, len v jednom variante podielu, napr. 2,5 %.

Odhad potreby bytov je odporúčaný na základe stredného, autormi označovanému ako najpravdepodobnejšieho variantu vývoja obyvateľstva (tzn. stav 5 407 423 obyvateľov v roku 2025) a ďalej sú prezentované výsledky – alternatívy odhadu potreby bytov v roku 2025 na základe tohto prvoradého východiska.

Pri alternatíve s konzervatívnym rodinným správaním, tzn. pri uvažovaní priemerného počtu osôb na CD 2,52 osôb, počte CD 2 149 408 a podiely cenзовých domácností bývajúcich mimo bytov 2,50 % sa pri 3-percentnom podiely chceného spolužitia CD z celkového počtu CD odhaduje počet bytov 2 032 803 (počet bytov/tis. obyvateľov 376) a pri 5-tich percentách 1 990 889 (počet bytov/tis. obyvateľov 368). Odpad bytového fondu v rokoch 2001-2025 predstavuje zhruba 80 % (t. j. 153 390) bytov postavených pred rokom 1945 (podklad podľa SODB 2001). Potrebná priemerná nová výstavba v období rokov 2006-2025 by bola 22 734 resp. 20 639 bytov ročne.

Pri druhej alternatíve, t. j. s „meniacim“ sa rodinným správaním, teda pri priemernom počte osôb na CD 2,45 osôb, počte CD 2 208 851 a rovnako ako v predchádzajúcom prípade – pri podiely cenзовých domácností bývajúcich mimo bytov 2,50 % sa pri 3-percentnom podiely chceného spolužitia CD z celkového počtu CD odhaduje počet bytov v roku 2025 2 089 021 (počet bytov/tis. obyvateľov 386) a pri 5-tich percentách 2 045 948 (počet bytov/tis. obyvateľov 378). Rovnako ako v predchádzajúcej alternatíve, odpad bytového fondu v časovom horizonte 2001-2025 predstavuje zhruba 80 % bytov postavených v období výstavby pred rokom 1945. Potrebná priemerná nová výstavba počas rokov 2006-2025 by bola 25 545 resp. 23 392 bytov ročne.

3.7.2. Školstvo

Vysoké školy

V Slovenskej republike zabezpečovalo vysokoškolské vzdelanie v školskom roku 2008/2009

- 20 verejných vysokých škôl
- 10 súkromných vysokých škôl
- 3 štátne vysoké školy.

²² Konzervatívny variant rodinného správania si zachováva existujúci stav vysokého (dokonca mierne rastúceho) podielu rodín s väčším počtom detí (CD s väčším počtom osôb).

²³ „Meniace“ sa rodinné správanie predpokladá výraznejší rast malých rodín na úkor veľkých, výraznejší rast CD jednotlivcov na úkor väčších CD.

V pôsobnosti Ministerstva školstva SR bolo 20 vysokých škôl so 104 fakultami, v rezorte Ministerstva zdravotníctva SR pôsobí štátna vysoká škola univerzitného typu - Slovenská zdravotnícka univerzita v Bratislave, v rezorte Ministerstva obrany SR vrcholná vojenská vysokoškolská vzdelávacia a vedecká ustanovizeň - Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika so sídlom v Liptovskom Mikuláši a v rezorte Ministerstva vnútra SR je to štátna vysoká škola zabezpečujúca vzdelávanie a výchovu najmä príslušníkov Policajného zboru a ďalších bezpečnostných služieb - Akadémia Policajného zboru v Bratislave. Štátne vysoké školy mali v šk.r. 2008/2009 vytvorených spolu 6 fakúlt. Okrem toho v sledovanom školskom roku pôsobilo aj desať súkromných vysokých škôl so 16 fakultami.

Posledné tri vysoké školy vznikli v roku 2006, konkrétne 1.3. 2006 Dubnický technologický inštitút v Dubnici nad Váhom, 1.7. 2006 Bratislavská medzinárodná škola liberálnych štúdií v Bratislave a posledne 7.7. 2006 Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach.

Vyššie školstvo je výrazným impulzom rozvoja územia. Na stav rozvoja určitého regiónu potom vplýva lokalizácia najmä vysokých škôl a ich detašovaných pracovísk. K októbru 2008 na území Slovenska pôsobilo 33 vysokých škôl v 15 mestách Slovenska, pričom až 26 vysokých škôl sa nachádzalo v krajských mestách. Najviac vysokých škôl – 11 je sústredených v hl. m. Bratislave, ďalej nasledujú Košice so 4 vysokými školami a mestá Banská Bystrica, Nitra, Trenčín, Trnava a Prešov, ktoré boli v školskom roku 2008/2009 sídlom dvoch vysokých škôl súčasne. Taktiež zo 126 fakúlt vysokých škôl až 108 fakúlt malo svoje sídlo v niektorom z ôsmich krajských miest. K 8.10. 2009 malo 33 vysokých škôl vytvorených 107 detašovaných pracovísk, pričom na území Slovenska malo svoje sídlo 92 detašovaných pracovísk vysokých škôl a ďalších 15 detašovaných pracovísk bolo vytvorených v zahraničí. Z 92 detašovaných pracovísk rozmiestnených na území Slovenska sa spolu 19 pracovísk nachádzalo v krajských mestách.

V školskom roku 2008/2009 študovalo na vysokých školách v dennom štúdiu 137 347 študentov slovenského štátneho občianstva (z toho na verejných vysokých školách študovalo 131 048 študentov, na súkromných 4 909 a na štátnych školách 1 390 študentov), čo bolo oproti predchádzajúcemu školskému roku 2007/2008 o 6 154 študentov viac. Študenti inej štátnej príslušnosti, ktorých bolo 2 915, tvorili 2,1 % z celkového počtu študentov denného štúdia (ten predstavoval 140 262 študentov). V štúdiu popri zamestnaní študovalo 79 840 študentov, čo je o 537 menej v porovnaní s predchádzajúcim školským rokom 2007/2008. Z nich 51 307 študovalo na verejných vysokých školách, 25 442 na súkromných a 3 091 na štátnych vysokých školách.

V územnom rozložení vysokých škôl pozorujeme tieto zoskupenia:

- Bratislava – Trnava – Sládkovičovo, Košice – Prešov, Banská Bystrica – Zvolen, stredné Považie v troch zoskupeniach – Trenčín, Žilina, Dubnica nad Váhom, Horné Považie – Liptov – Ružomberok, Liptovský Mikuláš a v regióne Dolná Nitra mesto Nitra.

K najvýznamnejším vysokoškolským centráм patrí Bratislava (33,1 % všetkých vysokoškolských študentov), Košice (11,7 %) a Nitra (10,3 %). Čo sa týka rozloženia VŠ na území SR, výrazná je ich decentralizácia.

Tabuľka - Vysoké školy v SR v školskom roku 2008/2009

VYSOKÁ ŠKOLA v školskom roku 2008/2009 (stav k 31.10. 2008)	študujúci v dennej forme štúdia			počet externých študentov	počet študentov spolu	počet fakúlt
	slovenského štátneho občianstva	iného štátneho občianstva	spolu			
Univerzita Komenského v Bratislave	19 582	1 162	20 744	5 345	26 089	13
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	6 541	269	6 810	776	7 586	5
Prešovská univerzita v Prešove	7 297	24	7 321	4 708	12 029	8
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave	4 754	17	4 771	2 294	7 065	3
Katolícka univerzita v Ružomberku	6 107	18	6 125	3 834	9 959	4
Univerzita J. Selyeho v Komárne	1 379	32	1 411	1 267	2 678	3
Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach	1 209	209	1 418	103	1 521	1
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	7 812	77	7 889	4 947	12 836	5
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici	8 752	72	8 824	6 056	14 880	6
Trnavská univerzita v Trnave	4 591	21	4 612	2 378	6 990	5
Slovenská technická univerzita v Bratislave	15 536	411	15 947	1 425	17 372	7
Technická univerzita v Košiciach	12 210	72	12 282	3 830	16 112	9
Žilinská univerzita v Žiline	8 995	100	9 095	3 053	12 148	7
Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne	4 015	17	4 032	3 694	7 726	5
Ekonomická univerzita v Bratislave	10 620	63	10 683	3 076	13 759	6
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre	6 678	59	6 737	3 137	9 874	6
Technická univerzita vo Zvolene	3 064	22	3 086	1 384	4 470	4
Vysoká škola múzických umení v Bratislave	839	99	938	0	938	3
Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave	545	73	618	0	618	1
Akadémia umení v Banskej Bystrici	522	31	553	0	553	3
Verejné vysoké školy spolu	131 048	2 848	133 896	51 307	185 203	104
Vysoká škola v Sládkovičove	396	6	402	1 818	2 220	2
Bratislavská vysoká škola práva v Bratislave	1 518	8	1 526	2 139	3 665	4
Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave	247	19	266	12 794	13 060	3
Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave	350	2	352	2 822	3 174	1
Vysoká škola manažmentu v Trenčíne	834	16	850	496	1 346	1
Vysoká škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia v Prešove	245	1	246	245	491	1
Stredoeurópska vysoká škola v Skalici	282	4	286	571	857	1
Dubnický technologický inštitút v Dubnici nad Váhom	0	0	0	3 484	3 484	1
Bratislavská medzinárodná škola liberálnych štúdií v Bratislave	44	3	47	0	47	1
Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach	993	3	996	1 073	2 069	1
Súkromné vysoké školy spolu	4 909	62	4 971	25 442	30 413	16
Slovenská zdravotnícka univerzita v Bratislave	650	5	655	2 467	3 122	4
Akadémia Policajného zboru v Bratislave	462	0	462	624	1 086	1
Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši	278	0	278	0	278	1
Štátne vysoké školy	1 390	5	1 395	3 091	4 486	6
Spolu	137 347	2 915	140 262	79 840	220 102	126

Zdroj: Štatistická ročenka školstva (Tabuľky za školský rok 2008/2009), ÚIPS, 2009

3.7.3. Zdravotníctvo

Podľa platného zákona o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti formami poskytovania zdravotnej starostlivosti sú:

- ambulantná starostlivosť
 1. všeobecná
 - 1.1. pre dospelých,
 - 1.2. pre deti a dorast,
 2. špecializovaná
 - 2.1. gynekologická,
 - 2.2. zubno-lekárska,

3. špecializovaná iná,
4. záchranná zdravotná služba,
- všeobecná
- špecializovaná
- ústavná starostlivosť
- lekárenská starostlivosť.

V rámci všeobecnej ambulantnej starostlivosti a v rámci špecializovanej zubno-lekárskej ambulantnej starostlivosti sa poskytuje lekárska služba prvej pomoci najmenej v rozsahu verejnej minimálnej siete poskytovateľov.

Záchranná zdravotná služba sa vykonáva podľa osobitného predpisu.

V rámci ústavnej starostlivosti v nemocnici sa poskytuje ústavná pohotovostná služba najmenej v rozsahu verejnej minimálnej siete poskytovateľov.

Podľa Zdravotníckej ročenky Slovenskej republiky 2007 (Národné centrum zdravotníckych informácií – NCZI, Bratislava, 2008) bolo v Slovenskej republike evidovaných ku koncu roku 2007 13 272 zdravotníckych zariadení. Z toho bolo 9 878 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti, 186 zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti (80 všeobecných nemocníc, 42 špecializovaných nemocníc, 27 liečební), 1 636 zariadení lekárenskej starostlivosti a 12 hematologicko-transfúziologických zariadení (11 hematologicko-transfúziologických zariadení s celoštátnou pôsobnosťou a 1 zariadenie s regionálnou pôsobnosťou).

Zdravotnícke zariadenia v Slovenskej republike vykázali ku koncu roka 2007 25 842,17 úväzkov samostatných odborných zdravotníckych pracovníkov (lekár, zubný lekár, farmaceut a iný zdravotnícky pracovník). Počet úväzkov zdravotníckych odborníkov v zariadeniach ústavnej zdravotnej starostlivosti vzrástol takmer na počet 10 200. Z toho na oddeleniach ústavných zariadení (bez liečebných kúpeľov a detských ozdravovní) bolo 5 334,32 lekárskeho miesta, na 100 postelí tak pripadalo 14,56 lekárskeho miesta. Trend v znižovaní postelí z predchádzajúcich rokov pokračoval miernejším tempom. Oproti stavu ku koncu roku 2006 sa počet postelí znížil o 139. Celkový počet postelí (lôžok) na 1 214 oddeleniach zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti tak k 31.12. 2007 bol 36 642. Na 1 000 obyvateľov Slovenska tak pripadá 6,8 posteľe (na 100 000 obyvateľov 678,4).

V roku 2007 bolo na oddeleniach zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti hospitalizovaných 1 021 562 pacientov. Priemerný ošetrovací čas bol 8,7 dňa. Využitie posteľovej kapacity v zdravotníckych zariadeniach bolo na 68,7 %.

Kúpeľnú starostlivosť poskytovalo 22 prírodných liečebných kúpeľov a 6 kúpeľných liečební s 10 695 posteľami.

Počet pracovných miest samostatných odborných zdravotníckych pracovníkov v ambulantnej zdravotnej starostlivosti predstavoval 12 326,03 miest (čo na 10 000 obyvateľov predstavuje 22,82 pracovného miesta), v lekárenskej starostlivosti 2 922,52 miest, v hematologicko-transfúziologických zariadeniach 56,00 miest a v ostatných zariadeniach 342,33 miest.

V samostatných ambulanciách a v ambulantných častiach ústavných zdravotníckych zariadení bolo evidovaných 13 867,13 pracovného miesta samostatných odborných zdravotníckych pracovníkov, z čoho bolo 10 155,39 úväzkov lekárov a 3 023,76 úväzkov zubných lekárov. Na 10 000 obyvateľov pripadlo celkom 25,68 lekárskeho miesta samostatných odborných zdravotníckych pracovníkov v ambulanciách.

Ku koncu roku 2007 bolo na Slovensku 9 878 ambulantných zdravotníckych zariadení, z toho bolo 3 202 ambulancií všeobecnej ambulantnej zdravotnej starostlivosti, 5 880 ambulancií špecializovanej ambulantnej zdravotnej starostlivosti,

135 ambulancií záchranej zdravotnej služby, 51 zariadení na poskytovanie jednodňovej zdravotnej starostlivosti, 85 stacionárov, 45 polikliník, 162 agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti, 313 zariadení spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek a 5 mobilných hospicov.

Všeobecnú zdravotnú starostlivosť pre dospelých zabezpečovalo 2 184,08 lekárskeho miest a vrátane lekárskej služby prvej pomoci pripadalo na 1 lekárske miesto 1 903 obyvateľov nad 18 rokov. Všeobecnú zdravotnú starostlivosť pre deti a dorast zabezpečovalo 1 143,55 lekárskeho miest a spolu s lekárskou službou prvej pomoci tak na 1 lekárske miesto pripadalo 1 395 detí a dorastu do 24 rokov.

Tabuľka - Pracovné miesta samostatných odborných zdravotníckych pracovníkov v ambulanciách vo vybraných útvaroch zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike v roku 2007

odborné zameranie útvaru	pracovné miesta sam.odb.zdrav. pracovníkov v amb. ^{/1}
všeobecné lekárstvo ^{/2}	5,05
dorastové lekárstvo ^{/3}	0,39
všeobecná starostlivosť o deti a dorast ^{/4}	6,82
pediatria ^{/5}	0,45
gynekológia a pôrodnictvo ^{/6}	2,87
stomatológia	4,86
pediatrická gynekológia ^{/7}	0,20
LSPP všeobecná ambulantná starostlivosť pre dospelých - ambulantná	0,12
LSPP všeobecná ambulantná starostlivosť pre dospelých - výjazdová	0,10
LSPP všeobecná ambulantná starostlivosť pre deti a dorast – ambulantná ^{/4}	0,24
LSPP všeobecná ambulantná starostlivosť pre deti a dorast – výjazdová ^{/4}	0,11
LSPP zubné lekárstvo pre dospelých ^{/2}	0,14
LSPP zubné lekárstvo pre deti a dorast ^{/4}	0,02

Zdroj: Zdravotnícka ročenka Slovenskej republiky 2007, NCZI, 2008

Pozn.:

^{/1} Evidenčný počet prepočítaný na plné úväzky v kategóriách lekár, zubný lekár, farmaceut a iný zdravotnícky pracovník na 10 000 obyvateľov.

^{/2} dospelí 18+ rokov

^{/3} dorast 15 - 24 rokov

^{/4} deti a dorast 0 - 24 rokov

^{/5} deti 0 - 17 (17 + 364 dní)

^{/6} ženy

^{/7} dievčatá 0 - 17 rokov

Výrazne nízke hodnoty pod priemer SR vykazujú tieto okresy:

- všeobecné lekárstvo (pre obyv. 18+ rokov, priemer za SR 5,05 lekárov na 10 000 dospelých) – Bratislava IV (3,70), Bratislava V (3,14), Pezinok (3,47), Skalica (3,66), Myjava (3,51), Námestovo (3,88), Banská Štiavnica (3,68), Detva (3,75), Bardejov (3,74), Kežmarok (3,61), Gelnica (3,86), Košice II (3,60), Košice III (3,22), Košice - okolie (3,27),
- všeobecná starostlivosť o deti a dorast (pre obyv. 0-24 rokov, priemer za SR 6,82 lekárov na 10 000 detí a dorastu) - Banská Štiavnica (3,91), Poltár (4,73), Snina (3,65), Gelnica (4,21), Trebišov (4,96).

Sieť ústavných zdravotníckych zariadení (vrátane ambulantných častí) k 31.12. 2007 tvorilo v SR:

- 80 všeobecných nemocníc,
- 42 špecializovaných nemocníc,

- 27 liečební,
- 7 hospicov,
- 1 dom ošetrovateľskej starostlivosti,
- 22 prírodných liečebných kúpeľov,
- 6 kúpeľných liečební,
- 1 zariadenie biomedicínskeho výskumu.

V zariadeniach ústavnej zdravotnej starostlivosti (vrátane ambulantných častí) bolo 47 524 postelí, na 10 000 obyvateľov tak pripadlo 88,0 postelí.. Z tohto počtu bolo 28 328 postelí vo všeobecných nemocniciach, 5 960 v špecializovaných nemocniciach, 2 403 v liečebniach, 105 v hospicoch, 33 v dome ošetrovateľskej starostlivosti, 9 529 v prírodných liečebných kúpeľoch a 1 166 v kúpeľných liečebniach.

Rozdielny je počet postelí ústavnej zdravotnej starostlivosti (vrátane ambulantných častí) na 10 000 obyvateľov v jednotlivých okresoch:

- okresy, ktoré nemajú žiadne lôžka ústavnej zdravotnej starostlivosti – Bratislava IV, Senica, Bytča, Kysucké Nové Mesto, Námestovo, Poltár, Sabinov, Košice III (spolu 8 okresov),
- okresy s nižšou hodnotou ako je priemer SR (88,0 postelí ústavnej zdravotnej starostlivosti na 10 000 obyvateľov) – do tejto skupiny spadá 46 okresov,
- okresy s vyššou hodnotou ako je celoslovenský priemer t.j. od 88,1 do 200 postelí ústavnej zdravotnej starostlivosti na 10 000 obyvateľov – spolu 16 okresov,
- okresy s výrazne vyššou hodnotou ako je slovenský priemer (nad 200 postelí ústavnej zdravotnej starostlivosti na 10 000 obyvateľov) – Bratislava I, Bratislava III, Piešťany, Ružomberok, Turčianske Teplice, Krupina, Bardejov, Poprad, Košice IV (teda 9 okresov).

Podľa ročného výkazu NCZI o sieti zdravotníckych zariadení sa k 31.12.2008 nachádzali všeobecné nemocnice vo väčšine okresných miest. Chýbajú iba v okresných mestách Pezinok (tu sa však nachádza špecializovaná nemocnica), Senec, Hlohovec, Senica, Nové Mesto nad Váhom (špecializovaná nemocnica), Prievidza, Púchov, Bytča, Námestovo, Kysucké Nové Mesto, Turčianske Teplice, Tvrdošín, Detva, Poltár, Žarnovica, Sabinov, Sobrance (špecializovaná nemocnica) – často blízko nemocnice v susednom okrese (napr. Senec – Bratislava, Bytča – Žilina) alebo sa nemocnica nachádza v inom meste daného okresu (napr. Bojnice, Trstená, Modra, Handlová). V niektorých okresoch sa nachádzajú aj dve všeobecné nemocnice, jedna v okresnom meste, ďalšia v inom meste okresu (napr. Levice – Šahy, Rimavská Sobota – Hnúšťa, Spišská Nová Ves – Krompachy, Trebišov – Kráľovský Chlmec).

V posledných rokoch sa zvyšuje aj dostupnosť lekárenských zariadení. Pod lekárenskú starostlivosť spadalo v roku 2007 1 636 zariadení, z toho bolo 1 382 verejných lekární, 89 pobočiek verejných lekární, 4 verejné lekárne zriadené ako výučbové základne, 119 výdajní zdravotných pomôcok, 9 výdajní audioprotetických zdravotníckych pomôcok a 33 výdajní ortopedicko-protetických zdravotníckych pomôcok. V zariadeniach lekárenskej starostlivosti bolo evidovaných 2 922,52 pracovných miest zdravotníckych odborníkov, čo predstavuje 5,41 pracovného miesta na 10 000 obyvateľov. Na 1 lekára pripadalo v roku 2007 3 662 obyvateľov SR.

Okrem spomenutých zdravotníckych zariadení bolo v roku 2007 v SR 1 560 ďalších zariadení zdravotnej starostlivosti, z toho:

- 267 očných optík,
- 942 zubných technik,

**KONCEPCIA ÚZEMNÉHO ROZVOJA SLOVENSKA 2001
V ZNENÍ KURS 2011
– ZMIEN A DOPLNKOV Č.1 KURS 2001**

- 65 zariadení, ktoré zabezpečovali dopravu do zdravotníckeho zariadenia alebo zo zdravotníckeho zariadenia,
- 282 zariadení PZS na základe licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe,
- 4 iné zariadenia, orgány alebo organizácie.

Počet zdravotníckych zariadení v Slovenskej republike v roku 2007

územie	zdravotnícke zariadenia spolu	nemocnice	zariadenia ambulantnej zdrav. star.	odborné liečebné ústavy	liečebne	prírodné liečebné kúpele
SR spolu	13 272	122	9 878	-	36	28
Bratislavský kraj	1 838	24	1 361	-	6	-
Trnavský kraj	1 267	6	899	-	4	2
Trenčiansky kraj	1 419	11	1 052	-	2	5
Nitriansky kraj	1 683	13	1 272	-	3	-
Žilinský kraj	1 571	9	1 181	-	5	4
Banskobystrický kraj	1 577	18	1 183	-	6	8
Prešovský kraj	1 903	21	1 404	-	6	8
Košický kraj	2 014	20	1 526	-	4	1

Zdroj: Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2008, ŠÚ SR

Počet lôžok v zdravotníckych zariadeniach v Slovenskej republike v roku 2007

územie	zdravotnícke zariadenia spolu	z toho			
		nemocnice	odborné liečebné ústavy	liečebne	prírodné liečebné kúpele
SR spolu	47 524	34 288	-	2 541	10 695
Bratislavský kraj	5 491	5 257	-	234	-
Trnavský kraj	5 330	2 352	-	372	2 606
Trenčiansky kraj	5 214	3 233	-	56	1 925
Nitriansky kraj	4 356	4 302	-	54	-
Žilinský kraj	5 847	3 797	-	509	1 541
Banskobystrický kraj	6 780	4 128	-	394	2 258
Prešovský kraj	8 436	5 749	-	562	2 125
Košický kraj	6 070	5 470	-	360	D

Zdroj: Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2008, ŠÚ SR; D – údaj nie je možné publikovať pre jeho dôverný charakter

3.7.4. Kultúra a umenie

Sieť kultúrnych zariadení, ktoré charakterizujú kultúru krajských a okresných miest tvoria:

- knižnice
- múzeá a galérie
- divadlá
- hudobné telesá
- kiná
- polyfunkčné kultúrne zariadenia
- hvezdárne (planetárium)
- regionálne osvetové strediská
- zoologické záhrady.

Vybrané ukazovatele za kultúru v roku 2008

územie	hudobné teleso / umelecký súbor	profesio- nálne divadlá	stále divadelné scény	z toho mimo prevádzky	návštevníci ^{/1}	registro- vané galérie	počet expozi- cií	múzeá	verejné knížnice	
SR spolu	14	51	68	4	1 456 197	25	63	101	2 116	
Bratislavský kraj	11	21	22	1	670 968	3	22	24	74	
Trnavský kraj	1	2	3	-	46 481	2	4	7	221	
Trenčiansky kraj	-	1	-	-	2 000	2	3	11	233	
Nitriansky kraj	-	6	11	1	169 143	3	2	10	302	
Žilinský kraj	1	4	6	-	91 228	6	18	11	276	
Banskobystrický kraj	-	6	9	1	110 711	2	2	16	344	
Prešovský kraj	-	2	5	-	84 534	4	4	13	402	
Košický kraj	1	9	12	1	281 132	3	8	9	264	

Zdroj: statistika kultúry, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, 2009

Pozn.:

^{/1} počet návštevníkov na predstaveniach odohraných súbormi vykazujúceho divadla, v tom na domácej scéne, hosťovanie v SR, v zahraničí